

Locuinta Redactorului

si

Cancelaria Redactiunii

e in

Strat'a tragiatorului [L6-văzutoxa], Nr 6.

Serisordile nefrancate nu se vor primi decat numai de la corespondenti regulari ai „Federatiunei.” Articilii trimisi si nepublicati se vor arde.

FEDERATIUNEA

Diurnal politico, literario, comercial si economico.

Va esit Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Reflexiunile la articlulu Dlui Ios. Hossu se voru incepe in Nr. viitoriu.

Pest'a, 28. ian. 1872.

Desbaterile in sectiunile camerei Ungariei, a supr'a proiectului de lege pentru modificarea legilor electorale d'n 1848, atatulung. catu si transsilv. se continua inca ; numai sect. II. a finit lucrarea respingandu proiectul ; celelalte sectiuni voru finit pote in cursulu acestei septemanelor astfelu siendintele publice cu anevoie se voru reincepe pana in sept. vii.

Cestiunea Croaiei s'a incurcatu forte, si s'a incurcatu prin uneltilor ministeriului ung. Lumin'a incepe a se face si tendintia ministeriului ung. esse ca cuiulu din sacu. Acest'a s'a potutu prevede d'in mistificatiunile diu'rielor officiose, cari asta di desmintiau ceea ce dissesse eri, renegandu se de trei, ba si mai de multe ori innainte de a cantă cocosiulu. Manoperele lui Lónyay au fostu inscenate cu multa istetism, dar', precum se vede, eu pucinu successu. Dsa credeá ca au cascigatu joculu indemnandu pre incarnatulu unionistu Mihailoviciu, ca se faca oppositiune si se treca in castrele partitei nationali, promitendum pentru acestu perfidu servitu demnitatea de Banu allu Croaiei. Dar' actiunea de statu atatul de importante, cum este impacatiunea cu Croaia nu se face atatul de lesne si D. Lónyai, cu tota rutin'a sa in affaceri, au remasu asta data in sfarla si trebuie se guse binisioru d'in ap'a cea sarata ce iau preagatit antecessorulu si fostulu seu collegu Andrassf Staruint'a Dlui Lónyai, d'a invesce in forme blande ruptur'a negociatiunilor si d'a cercu puntea cea de aur a ulteriorelor transactiuni, inca se pot splicá usioru. — Post equitem sedet atra cura. — D. Lónyai nu lasa d'in mana firulu cu care spera a intramá noue negotiatiuni cu partit'a nat. croata. — Asie diuariulu. „P. N.“ affirmá in dillele tr. ca D. Lónyai, in consiliulu ministeriale ar' fi primitu punctul de vedere allu Croailoru, dar' ca consiliulu ministeriale i s'ar fi oppusu. Prin acésta odiulu se va detorná a supr'a impersonalei collegiu ministeriale, precandu D. Lónyay, ca aperitoriu allu Croailoru sustiene relatiunile personali cu d'insii. Joculu celu vechiu d'in fabula cunoscuta, candu bietulu tierranu, saturatu cu promissiuni de catra unu D. canonico, care la remonstratiunile tierranului, — dupa ce se planse ca a perduto caus'a, respunse „Eu facui totu ce potui, Capitululu inse fiindu contrariu au decisu altimtrea. — Acum vediu, observa tierranulu, ca Dta, dle Canonico, esci omu de treaba, dar' capitululu este misiellu!“ Deslegarea cestiunii croatice s'a amanata pana la intrunirea dietei croatice, atunci negotiatiunile se voru incepe de nou, era daca impacatiunea, nu ar' succede neci atunci, guvernulung. mediedia de acum la mesure violente, imitatndu pre socii, maestrii loru in politica, pre nemtii vienesi ; adeca d'a furisá pre deputatii Croati in die-t'a Ungariei prin alegeri directe. Diuariulu gubernamental „P. Napl“ face revelatiuni in asta privinta si dice, ca acesta idea se pot realisá mai alesu in comitatele Slavonie si ca prin urmare s'ar poté da astfelu cestiunii croatice desvoltarea prin care controversese, ca celle de acum, ar' deveni impossibile pentru viitoriu. Adeca, Lónyay inca, totu ca Andrassf, urmedia dupa perfida procedura „ovesulu si biciulv.“ Cum o va scote la calle ? védia ellu.

Ce se lucrédia in Cislaitan'a ? Era se dñce, a sieptea ora, ca subcomitetulu va face, inca in asta septemana, reportulu la comissiunea de constiutiune. Totodata se anuncia, ca legea de urgența se va presenta, dora, in sept. acésta, una scire acésta, care se reinnosc de căte ori se ingramadescut-nevoie ministeriului auerspergianu. Asemenia se incunoscintedia prin foile officiose, ca legea in contr'a abusurilor ce comitu preotii de pre amvonu nu se va propune in sessiunea acésta. Va se dñca, ministeriulu nu are coragiul d'a se invrasbì si cu clericalii. D'in contr'a centralistilor li se

face ore care mangaiare, ce cumpenesce nefavorabile anunciarì, adeca mai multi mari proprietari din Boem'a se decoredia cu demnitate de consiliari intimi de statu, pentru a li stimulá patriotismul centralisticu.

D'in Franci'a inregistramu numai sciri relle. Propunerea pentru mutarea guvernului la Paris fu respinsa, dar' abie cu majoritate de cete-va voturi, (56.) ceea ce va interrata pre Parisiani si au casinatu si pana acum demissiunarea ministrului Perier, care sustienuse propunerea facuta de dep. Duchatel. Prin votulu adunarii naionali, Versali'a este moralmente condamnata, ca ei decapitalisarea Parisiloru se potea justificá numai prin majoritate preacumpenitoria. Cealalta gresiela a camerei este impoternicirea ce se dede guvernului d'a retrage tractatele commerciali, ceea ce in urma numai commerciului francescu va aduce striciu.

Guvernul prussianescu a decisu a se introduce sistemulu militariu prussianescu in Alsati'a si Lotaring'i'a. — Avemu se observamu, ca subscriptiunea naionalea pentru platirea cellor 3 1/2 miliarde, ce mai are Franci'a de a plati Prussiei, s'a facutu la initiativ'a matronelor d'in aceste provincie desmembrate de catra Franci'a si incorporate Tiaratului nemtiesc.

Parlamentul Angliei s'a deschis ; cuventul de tronu accentuadia relatiunile amice cu poterile straini si esprime sperantia d'a se complaná si neplacut'a diffrentia cu staturile unite alle Americei, escata d'in caus'a pirateriei corabiei „Alabama.“

Cestiunea „Alabama.“

Sunt noue anni de dille, de candu acésta cestiune preocupa tote spiretele d'in Anglia si statele unite americane ; deci credemua a face unu servitu onor. nostri cetitori, dandu ore-carri escluciri in privint'a acestei cestiuni importante pentru pacea si bun'a intielegere intre cele mai poternice state marinarie, intielegemu Anglia si Americ'a de nordu. „Alabama“ s'a numit u pre tempulu resbelului civil americanu una naia de pirati a statelor confederate de sudu, inarmata in Anglia, carea, sub conducerea capitulului Semmes, a causatu dauna enorma flotei comerciale si de resbelu a uniunii, pana candu in fine in caletoria sa catra Europa fu cufundata de una corvetta a uniunii inaintea portului de la Cherbourg. Dupa terminarea resbelului uniuniea americana pretinse de la Anglia, cu privire la originea Alabamaei, desdaunare pentru pirateria practicata de aceasta naia. Acésta e originea conflictului anglo-americanu, care prin conventiunea d'in Washington avea a se aplaná inca in unu espirat, dar', conformu acestei conventiuni, elu s'u submissu unui arbitru intrunitu in Genev'a anumitul pentru scopulu acestu-a.

Aici plenopotentiatulu Statelor-Unita pretinse una desdaunare atatul de enorma (6 miliarde florini), incatul in tote diuariile anglese resunà unu tipetu de consternatiune si resentiu. Si intru adeveru, Anglia nu potea fi preagatita la una asemenea conta esorbitanta. Si anumitu, pana candu differintia Alabama, inainte de subscirerea conveniunii d'in Washington, era asie dicandu numai in aeru, nime nu cugeta la asie cifre mari, ci celu multa la rebonificarea daunelor directe causate de Alabama. Aceste d'in urma s'u computat uam la 40 million florini, una suma acésta, pre carea membrui parlamentului anglosu, pre langa tota aplecarea loru spre parsimoniu, o solviau — de-si cu destulla parere de reu ; — dar' nime n'a cugetat la mai multu. D'in memorandul americanu inse se vede, ca Statele-Unita facu responditoriu pre guveraulu anglosu si pentru daunele indirekte, si pretindu se se rebonifice si aceste. Ca daune indirekte americanii numesce speselle avute si persecutarea piratiloru, perderea causata prin punerea marinei comerciale americane sub drapelulu anglosu, premiele urcate de assecurantia si, in fine, chiaru si traganarea resbelului ! In astu-feliu de pretensiuni esagerate opinionea publica d'in Anglia nu pote vedea altu-ce decat numai iniamicetia d'in partea americanilor, si amaritiunea Angliei la proportiuni si mai mari, candu in diuaristic'a americana nu s'a redicatu neci una voce, carea se fi combatutu extravaganti'a pretensiunilor Uniunii. In Americ'a acésta impregiurare e la totu casulu una complicitate patriotica a pressei si guvernului candu e vorba de espiarea vre unei

Pretiul de Prenumeration :
Pre trei lune 3 fl. v. x
Pre siose lune 6 " " "
Pre anul intregu 12 " " "

Pentru România :
pre a. intregu 30 Fr. = 30 Lei u
" 6 luns 16 " = 16 " "
" 3 — 8 " = 8 " "

Peatra insertiuni :
10 or. de linia si 30 or. tasa a timbrelor pentru fisele-care publicatie separatu. In locul deschisan 20 or. de linia.
Unu exemplar costă 10 cr.

nedreptati comisso ontr'a tierei, carea probabilmente acolo trece de un'a dintre cele mai nobile vertuti cestienesci, inse aiurea cu greu ar' poté contă la u'a sentintia atatul de favorabile.

Si intru adeveru daca asemenea pretensiuni, precum sunt cele americane, s'ar luá in consideratiune seriosa, abuci in casu de resbelu intre doi vecini poternici neci unu statu neutralu nu ar' fi siguru de nimizire. Acum, daca juriul aproba cele 40 milioane, ca desdaunare directa, Americ'a nu va fi neci de catu multiamita cu acestu verdictu, ér' daca recunoscet in principiu pretensiunile referitorie la daunele indirekte si estu-modu va aprobá mai multu, atunci Anglia va declará conventiunea d'in Washington de nulla si nelegala, de-ora-ce cu greu va poté primi de la parlamentu astu-feliu de sume, ca si cari mai enorme abie le-ar' poté pretinde unu resbelu nefericistu. Estu-modu conflictul acestu-a, chiaru si daca s'ar' aplaná de asta data prin arbitru, pre venitoriu va contine totu-si semburile unei inamicetie de morte intre cei duoi rivali marinari. Acestu-a e adeveratul secretu alu cestiunii Alabama.

Camer'a representantilor Ungariei.

Siedintia de la 5. ianu. 1872.

Presedintele Paulu Somssich deschide siedintia la 10 ore a. m. Guvernul a fostu representatu prin ministrul Pauler.

Dupa verificarea procesului verbalu alu siedintiei trecute, presedintele anuncia mai multe petitioni jurectiunarie, cari se trecu la comissiunea petitionarie.

Cont. Alberto Apponyi presinta nunciul camerei magnatiloru, dupa care acésta a acceptat, fara modificatii, proiectele de legi despre construirea căilor ferate, despre regularea riuui Sîneu, despre conventiunea inchisata cu statele unite americane, si projectulu de rezolutiune privitoriu la deputatiunea regnolara pentru edificarea unui nou edificiu parlamentariu. Proiectele de legi se voru asternere Majestatii Sale spre sanctiunare, éra cu privire la projectulu de rezolutiune se decide a se alege membrii necessari (10) in siedintia prossima.

Dupa ace'a deputatii F. Deák, Fridericu Bömches si Iuliu Schewarz presinta mai multe petitioni, cari se trecu la comissiunea petitionarie, si cu acésta siedintia se inchisai la 10 1/2 ore a. m.

Societatea de actiuni a căilor ferate romane. Propunerile consiliului administrativu, acceptate in adunarea generale de la 26. ian. a societăti de actiuni a căilor ferate romane, suna in modulu urmatoriu : I. Consiliulu de inspectiune se impoternicesce pre bas'a legii principale romane de la 5. ian., art. 1 pana la 19, a inchisai una conventiune cu guvernul principiaru, dar' totu una-data e insarcinatu a lucră, dupa potintia, spre a se statoru precisu : 1) ca proprietarii de obligatiuni a căilor ferate romane, cari in terminulu presipu prin cosiliulu de inspectiune nu voru intrá in societatea de actiuni, se voru desdauná numai in proportiune cu pretiul estimatu alu lucrărilor terminate pana acum, precum si in proportiune cu materialulu existente, subragundu-se pretensiunile referitorie la acestu-a ; 2) ca escontentarea personelor, cari posedu pretensiuni d'in construirea si esplotarea căilor ferate romane, neescontentate inca, va avea a urmá numai pre bas'a conventiunilor inchisaiate cu vechii concessiunari, si anumitu in casu de lipsa pretensiunile respective se voru poté statoru numai pre calle processuale preveduta cum-va in acesto conventiuni ; 3) ca se lasa in liber'a voia a societatii a dă, pre contra propria, nu numai construirea, ci si esplotarea căilor sal altori societati de căi ferate seu persone ; 4) ca se se esopere una intielegerea correspundetoria cu guvernul principiaru in privint'a alegerii linielor căilor ferate, ce au a se mai constru. II. Mai departe consiliulu de inspectiune se impoternicesce : 1) ca in unire cu unu comitetu alesu de adunarea generale si statutoriu d'in cinci membri se faca in statute modificari cari apară necessarie ; precum si 2) in contilegere cu comitetul se procure banii necessari spre executarea acestei conventiuni pre calle unui imprumut de prioritati ; 3) asemenea se esopere una contilegere cu alta societate de căi ferate in privint'a transferarii construirii si esplotarii căilor ferate romane, la d'in contra inse se executa si se conduce insu-si construirea căilor ferate. Propunerea ultima contiene : „Consiliulu de inspectiune, in unire cu comitetulu, se impoternicesce a inchis-

ia una transacțiune cu văchii concesionari, cu care ocasiune inse sum'a de desdaunare să nu se statoresca mai josu de 6 milioane taleri." Propunerea acăstă dădea ansa la una discuție cam irritată. D'in respunsurile consiliului de inspectie, la cari au participat consiliariul de justiția Wiener, primariul D. Miquel și consiliariul Hansemann, s'a vedutu, că cuponii cu scadintă in 1. ian. si 1. iuliu 1871 au să fie solviti din sum'a de escontentare, carea se va dă societății de către concesionarii de mai înainte, era cuponii fosti scadenti in 1. ian. a. c. nu potu fi solviti. În fine s'a primitu și aceasta propunere.

Beiusiu, 28. ianuariu 1872.

Tenerimea romana de la gimnasiul beiusianu de candu e fericita a avé societate de lectura si-a tienutu de cea mai sacra detorintia a serbă aniversarea morții fericitului mecenat S. Vulcanu prin căte una siedintia literaria publica, ce s'a intemplatu si in acestu anu scolasticu in 25. decembrie st. n., dupa programul publicat si intr'acestu diurnalul pre-știmatul.

La 9 ore s'a inceputu sant'a liturgia de parastasu pentru repausulu susfletului nemoritorului fundatoru alu gimnasiului, la care actu bisericescu, pre langa tenerimea gimnasiale, s'a infascisatu si păcini poporu, si d'intre intelectuali secularia si mai pucini, — semne ale seculului.

Dupa parastasu incepu a se adună publicul romanu, si inca in numeru redicatu, in sal'a gimnasiale, unde acceptă deschiderea productiunii literarie. Dupa 10½ ore, terminul decshiderei siedintiei soleme, accentele sonore ale corului instrumentalu, condusu de Aleșandru Campiani din clas'a a VIII, si acompaniatu de tenerii Georgiu Sărlea, studinte de clas'a VIII, Augustinu Balasju, Georgiu Popu si Ioanu Palade din clas'a VII, si Iosifu Dragani din clas'a VI, electrisara animale celor de facia, anuntandu deschiderea productiunii literarie. Inceandu music'a se suie pre tribuna D. profess. gimnasiale Teodoru Rosiu si rostesc une cuventare ocazionale, in carea descrieru insemnata sciintielor deduce detorintia nostra a toturorou-a de a conlucră spre latrrea loru intre tote clasele natiunii. D'in acăstă cuventare ascultata cu viu intercu mi-iē voia a estrage pucine pasagie. Oratorul, adresandu-se către publicul adunat, dice indata la inceputulu vorbirei cam acestea „Geniul nobile alu fericitului Samuile Vulcanu planeză inca intre oi prin influintă ea binefacutoria a sciintielor, pre care le-a imbracisatu in vietia-si cu atâta caldura, cătă n'a pregetatu a li redică acestu adaptata, că de aici să-si reverse radiele incaldiriori asupr'a poporului ce degeră sub ghiat'a nescientiei . . . Tenerimea, in ale carei vene curge mai cu repediune sangele romanu, in ale carei pepturi strabatu mai usioru schintiele ideelor maretic si inflacarea zelulu pentru intreprinderi nobile, tenerimea, a prețindu sacrificie binefacutorie ale neuitatului mecenate, voiesce, dupa potintia, a-i dă tributul recunoscintiei prin acăstă serbare modesta la care invitandu-ve, se semne ferice, că ve pota onoră nu numai de martori, ci si de parta ai semtiemtelor sale."

Véculu in care traimu se numesce cu mandria véculu luminelor, si cu dreptu cuventu, pentru că daca lu asemeneam cu cele ce s'a sfundat in abisul eternității, astămu, că se destinge de dinsele mai vertosu prin sborulu celu miraculosu, care l'a opucatu sciintia, se destinge prin influintă imprumutata, ce o exercéza sciintia si vietia un'asupr'a altce-a.

Fostu-ai tempuri candu sciintia departita de vietia se consideră ca proprietate privilegiata a unor clase si omeni sengurăteci, candu nu avea mai neci una incurgere asupr'a bunastării poporelor; fostu-ai tempuri, candu cuventul superb alu lui Baco de Verulamu „sciintia este potere" se desconsideră chiaru si de aceia cari erau in stare să-lu pricepa si celu multu să tineă de o profetie cutezatoria. „Sciintia este potere" a enunciat celebrul eruditu, si in tempul nostru nu este cine să nu recunoscă influintă binefacutoria a acestei poteri, nu este cine să se indoiesca, că natiunea care remane inderetur in desvoltarea sa scientifica, care nu iē parte in miscamentele omenimelui, nu si-va potă sustine in delungu pusetiunea ce o occupa in catena omenimelui. Mai incolo desfasura oratorul pusetiunica sciintiei adeverate facia cu nesuintele si aspiratiunile natiunilor, areta că ea e tesaurul comunu alu omenimii intrege, că si sorele, ale carui radie se revărsa in direcții diverse, dăru lumineza pamentului intregu, si apoi procede a espune indreptatrea semtiemtelor natiunale si in sfera sciintielor, cari semtiamente, dice, produc concurintia si emulatiune nobile intre popore, principal'a condiție a succeselor mari. Facandu aplicare din cele propuse continua „Si noi daca voimur să ne pastrăm individualitatea, caracterul nostru natiunalu, daca voimur să luăm parte in concertul natiunilor sub alu nostru nume, cu noastră omenia, cum amu dice, daca voimur să ni conservăm pusetiunea, ce ni s'a asemnatu de provedintia, candu amu fostu asiedati aci de divulu Traianu, că sentinela romanismului in orientu, si noi, dice, trebue să ni inordam toate poterile tindindu sprescientia alaturea cu cele latice popore. Să punem man'a pre anima, continua oratorele, si să nu ne sfîrimu a recunoscere, că, precum cau'a relatoru, despre care ne plangemu in prosa si in versuri, mare

parte suntemu noi insi-ne, asă si vindecarea acelor-a trebuie să incepe de la noi insi-ne. Să nu ne tangim in totă tonurile că ne apăsa greu seraci'a, ci tocmai că să scapam din ghierile ei să ne incercămu a devinge inimicul cei d'intre noi, cari sunt nesciintia, lenea, nepasarea, desfrenul si lussul. „Inimicul omului domesticii lui." Se intielegem odata, că fundamentul sortei si sperantiei unui popor in tempul presinte nu e decât sciintia; acăstă ne va scăde din starea cea deplorabile in care ne astămu, va produce generatiuni mai sanetose, mai insufletite pentru totu ce-i nobilu si natiunalu, sciintia strabatendu tote straturile natiunei nostre ne va eliberă din acele catusie grele cari ni-le a faurit debilitatea generale si decadentia, va eliberă corpulu nostru de slabitiune si moletate, doue morburi mortifere, ni va eliberă spiritul de credulitate si ne-pasare, ni va eliberă voi'a de sclav'ia interna si esterna, pre scurtu sciintia e adeverata emancipatiune . . .

Dupa-ce a vorbitu despre insemnetatea si imbracisia rea sciintielor in genere, face digresiune la scientiele naturale in specie, arandu influintă a acestorou-a a supr'a vietiei practice. In urma indreptandu cuvinte insufletitorie de chiară siedintă deschisa.

Dupa cuventulu de deschidere primitu cu aplause de complacere, urmăzu corulu vocalu condusu de Mihai Ferlieviciu, studinte de cl. VII, acompaniatu de Z. Cereu si G. Lazaru, studinti de cl. VIII, Aleșandru Voievita, Augustinu Grănită, Iuliu Munteanu, studinti de cl. VII, si Samuile Simonoviciu, studinte de cl. VI.

Petru Iliesiu, studinte de cl. a VIII, presintă schitie din biografi'a nemoritorului episcopu Samuile Vulcanu si in cuvinte alese atingandu fazele mai insemnate din vietia aceluia areta iub rea ce a nutritu cătra natiunea sa; din faptele-i neperitorie conchide, cum că a fostu unu adeveratul tramisu providentialu la ginta romana. In cuvantarea bine sentita intretijese intre altele si aprecierea nesuintelor mai multor literati romani, cari au aflatu sprigina la Vulcanu si comandandu cu insufletire pastrarea memoriei barbatiloru devotati causei sacre a romanismului inchitau intre aplause de complacere. Zaharia Cereu, studinte de cl. VIII, declama cu viua emotiune poesi'a: „Mortealui Sincanu, care fece mare impresiune a supr'a asciulatorilor.

Isaiu B. Bosco, totu din clas'a VIII, cetește una disertatiune despre literatura in genere, in care trecundo repepe prin sferele literarie biciuiesce mai vertosu indiferentismul cătra literatura, caruia scrie starea passiva a literaturii nostre. Oratorul s'u ascultat cu atentie si placere, si, in fine, seceră aplause. Georgiu Sărlea, din clasa VIII, esceléza prin declamarea poesi'i „Trei Boieri."

Intre acestea s'a produs corulu instrumentalu si vocalu cu mai multe piese. Acestea coruri sunt compuse de teneri, cari singuri de sine fără neci unu ajutoriu artistic, ce lipsesc cu totulu la noi, se deprindu in orele libere. De ar' fi mediul ce si ajutoriu artisticu, tenerimea nostra ar' face progresu in artea musicala, dar' asă si cele mai bune talente se ingropă!

In fine se face abatere de la programu priu acesa, că cuventulu de inchidere lu iē Rds. Domnu Canonicu Teodoru Kőváry, diregintele gimnasiului, carele intr'o cuvantare adeveratu romanescu multumesc publicului pentru partenia, cu care a imbracisatu intreprinderile tenerimei, lauda zelulu romanescu alu cetățenilor, cari potu servi de exemplu si altoru-a; si espunendu insemnetatea si necesitatea prelegerilor publici gratuite pentru adulti, comanda publicului imbracisarea acestorou-a.

In decursulu cuvantarei sale aruncă una privire a supr'a vitregimei tempurilor, cari a trecutu preste capulu romanului si totu nu l'a potutu nomici, nu, pentru că, dupa cum esclama oratorulu: „Traiesce Roma, mam'a noastră, si păna va trăi Rom'a si spiritul ei, va trăi si romanul, fiul ei, numai să-si adune poterile si să se pună cu barbașa spre cultivarea sciintielor alaturea cu cele-alalte popore." Mai departe areta, că in a-si provedintia nu a voită să dăe pre romanu peritiunii, ci in tote crisele i-a intinsu scutul seu poternicu. Indemnandu pre publicu spre imbracisarea prelegerilor publici, înstră obiectele acelorou-a si descrie in cuvinte petruniectorie cu exemple din vietia practica insemnetatea loru.

Corulu instrumentalu intonă mersulu „Drumul bunu" si publicul se departă mangaiatul de la acesta serbare, prin care nu numai si-a implinitu una detorintia sacra c'tra piulu fundatoru alu gimnasiului, ci deodata s'a si desfăștu de progresulu imbucuratoriu alu tenerimei gimnasiale, si potu apreciu desceptarea nationale, garantia venitorului.

Precum amintii mai susu, directorele gimnasiulu si-esprimă cu tota tari'a credintia intr'unu venitoru mai ferice si onorificu alu romanului; acăstă credintia a sa este esfusulu esperinticii in delungate. Nimenea altul de aici nu potă să apreciuiesca mai usioru progresulu, ce s'a facutu preste totu, si in parte la acestu gimnasiu romanescu, că dinsulu, in a carui persona se concentreaza istoria gimnasiului de ani 29, in care tempu a vediutu multe crise trecandu preste acestu institutu, s'a luptat cu cei-a-lalti profesori d'impreuna in contra ne-ajunsurilor materiale si totu n'a desperat. Si astă-di se sente dorere adunca, candu vede că tote recursele si alergările spre imbutatirea sorbei profesorilor remane fără succesu. Nu i-a remas lui si colegilor sei alta mangajare, decatul liniscea conscientiei,

căs i-a facutu detorintia de romanu, suferindu cu resemnatiune grelele urmări ale sententiei: „quem dī odere" . . .

Acestea me semtiu detorintia a le aduce la cunoștința on. publicu atât spre incurajarea tenerimei, cătă si spre mangajarea toturorou-a, carorou-a li jace la anima venitorului natiunei.

Unu Beiusianu.

De langa Sabiu.

Gura-Riului e o comună, ce redica pretensiunea de a trece in rondulu celor mai avute locuri romanesca din pregiurulu Sabiu; si cu dreptu cuventu, căci Gura-Riului posiede unu venitul anualu destul de considerabil. — Ea salarisedia 4 preoti, intretiene o scola cu 3 invetitori, plătesc jude, jurati, si mai are, daca nu bani, celu putin placerea de a portă unu procesu monstruosu cu comun'a invecinata a Cristianului pentru nesce proprietăți confinarii cătă de estinse.

Resultatele favoritorie ale procesului, său vorbindu in prosa, cheltuielile enorme facute in cau'a acăstă, păna acă fara nici unu folesu practicu pentru comună, — rentabilitatea numai pentru cei alesi, — au de a se multumit in prim'a linia initiativelor notariului actualu, Dlu E. Vilchez, carui-a i-a si succesa prin succursule unor omeni ingrijiti de sorte de comunei (:) a aduce cass'a alodiala la sépa de lemn, asă incătă deregatorile competente au aflatu cu cale a secuștră o mare parte din venitulu anualu, pentru că să se potă acoperi spesele contributiunii comunale.

Dlu Vilchez, unu strainu, de origine obscura, antecedente cătă de romantice, o remasă fossila de pretempul absolutismului, singurul notariu neromanu in totu complexul comunelor invecinate romanesca, a sciutu să-si asigure in tempu, de 10 ani, poziția sa notariala astfelu, in cătă adi nimene numai evgeta la inlocuirea lui priu unu romanu.

Locuitorii comunei Gura-Riului sunt omeni de unu principiu cu totul conservativu, ei nu iubesc reformele, ei condamna tote schimbările ce s'ar potă înscenă in sensu naționalu.

Si de ce să se facă schimbări? Omenii mei sciu păne bine, că nu stă lumoa romanescă numai din Gura-Riului; si daca sunt romani capabili de a inlocui pre strainu, acestei-a de sigur vor fi in stare de a-si potă eluptă si intr'altu locu unu campu pentru desvoltarea activității loru.

Si apoi Dlu Vilchez e unu omu la care nu-i afli usori unu nodu in papura! Lu cunoscem, ne cunosc, pe-tru ce dăra să-lu gonimu, dupa ce amu traitu atât a tempu in pace la olala?

Eca tota filosofia naționala-patriotica a toleranților meu Gureni!

Si intr'adeveru, audindu cine-va astfelu de resona-mente infallibile, numai de cătă ar' fi indușu a crede, că Dlu Vilchez e unul din acei straini rari si marinimosi, cari, de-si aruncati de sorte intr'o comună, a carei buna stare nu trebuie să-lu diaca la anima, — totu-si au crediutu de incompatibilu cu onestitatea caracterului de a trage din poziția loru unu profitu cătă se potă de mare. — Ar' crede cine-va că portarea lui a fostu astfelu, incătă i-a cascigat, aderintia comunei intrege.

Să vedem ince, care este cau'a adeverata a stimei de care se bucura notariul acestu-a in comun'a Gura-Riului?

Dlu Vilchez, ce e dreptu, e unu omu, cum am dice, de lumea mare, daca nu me inslu a fostu si capitano in armata. Nu sciu ce l-ar' fi constrinsu a schimbă cariera acăstă cu postulu de notariu. — Lumea celu pucinu siopetesce, că ar' avé motivele lui basate pre nesce manipulatiuni, pentru care codulu penal a inventatul termenul „abusu de incredere" si „defraudatiune".

Dlu Vilchez e amabilu, pre amabilu. — Elu agrăiesce pre toti locuitorii satului cu „Die"; si apoi se intielege — nobletia obliga — agrăitii inca nu lipsescu si da tromsu pre tromsu si a-lu titulă in genere per „Maria Sa."

Ba, ce e mai multu, bunii mei Gureni, electrisati de manierele fine ale notariului, au convenit cu totii a-lu numi numai „Domnul nostru", asă incătă afara de „Maria sa" astă-di nu mai esistă in Gura-Riului decătă jupani si parinti.

Complimentele aceste reciproce nu aru fi in fine de locu condamnable; ar' ramane ince numai responsulu la intrebarea, că ore unu testimoniu de servilismu că acestu-a din partea poporului nostru, lingusfreu si fatiarnici'a ce au locu de unu tempu începe in comun'a acăstă, au să servescă Gurenilor spre onore? Nici de cum!

Dlu Vilchez in decursu de 10 ani a ajunsu dupa unu studiu profundu in poziția pentru romani forte magulitoria de a ni potă batjocori limb'a in vorba si in scrisu prin intrebuintarea unor termeni si frase, la caror cetire nu scii se ridi său se deplangi schimonosirea limbei. — Si ce e mai multu, astfelu de termini si frase se trecu chiaru din partea romanilor cu vederea si se dau publicitatii prin tiparul său litografare. — Scriitorul acestorou ronduri se afia in possessiunea unei colectiuni de astfelu de neologisme romane, pre cătă de frapante pre atât de absurde.

Daca admitu că Gureni asta trecutulu Dlu Vilchez

Economic

(Urmare)*

destulu de adecuata legilor morale, amabilitatea lui de o insusire rara, care nu o asti pre usioru la unu romanu, si care le-ar' poté oferi celu multu o portiune de probitate — o slaba recompensa ; — si daca admitu, in fine, ca Gurenil considera cunoscintia limbei romane, de care de bucura Dlu Villesz, destulu de suficiente spre a lu poté sustine si de aci incole in postulu seu — nu voiu se dici ca locuitorii comunei Gura-Riului nu ar' cunosc si partile slabe ale „Marei-Sale.“

Din contra, — ei dicu, că „Dlu loru,” pre langa insusurile lui eminente, posiede si nesce gresiele mice, intre cari se paru a numeră in prim'a linia pradarea averii comunale, in care specialitatea Dlu Villesz — fie dîsu in onoarea adeverului — desvolta o energie intr'adeveru geniala. — Nu ar' fi fără interesu a cunoscere modalitatile prin cari Dlu Villesz a ajunsu a se potă sustine pâna acâd într'o comuna curată romanescă. Scopulu acestei scrierii inse nu este si nu poate fi a descrie tota activitatea Dlui Villesz, care intrunește tote facultatile necesarie pentru deprivarea completa a unei comune, atât in cele materiale cat și in partea morala.

Scopulu ei este a deschide Gureniloru ochii pâna ce nu e tardîu si a dâ espressiune mirării, cum de nesce barbati, cari dau tonulu si cari inca nu au perduto simtiu- lu naționalu, potu suferi prezentî'a unui strainu, pre care singuri l'au declaratu de falsificatoriu de quitantie. Si intr'asdeveru, considerandu confusiunea, ce s'a nascutu la un'a d'in cele d'in urma socotele anuale, la cari s'a ivit uuu deficitu forte insemnatu, si care in urma a trebuitu sè-lu platéscă cassariulu nevinovatul, declararea de falsificatiune nu e unu ce prè cutezatu.

Dar' credu că e destulu, — nu voiu să facu pre cronicariulu Mariei Sale. Gurenii voru intielege daca voru voi, daca nu să li fia de bine, si să li traiasca si Maria Sa.

K

Bicsadu (Tier'a-Oasiului) 22. Ian. 1872.

Dle Red. ! In Nr. 130 alu pretuiuitului diurnal „Federatiunea“ in art. edat d'in Racsa'a, si subsemnatu de D. Alesandru Erdosiu, — subscrisulu si stimatulu meu amicu Gregoriu Stetiu fuseramu provocati a ne dechiará in publicu si a documentá ce s'a facutu cu remasfti'a de 63 fl. publicati si in „Familia“ ? Fiindu-cà stimatulu meu amicu se afla departat d'in Tiersa-Oasiulni, eu d'in partemi am onorea a respunde prin urmatoriele :

Contribuirile marinimoșe sunt totu de-a-un'a balsam
vindecatoriu pre ranele aceloru-a, cări voiindu a bă d'in
riulu cristalinu alu muselor, sunt lipsiti de mediloce, acăsta
idea insuflată în an. 1868. pre brav'a preotîme d'in Tier'a-
Oasiului, candu conferi pentru realizarea balului de Bic-
sadu, în favorulu studentilor lipsiti de mediloce; de acăsta
idea maretia palpită și anim'a mea, candu me pusei în con-
tielegere cu stimatulu meu amicu Gregoriu Stetiu, care a
primitu, cu aseminea caldura și simtiamente, spre a realiză
acestu scopu a onor. preotimi; — și indată scriseramu in-

Din o parte a Tierei-Oasiului incasai eu ofertele marinimose, din alta parte, cu suscrierea in frunte a Drui protopopu Alesandru Erdosiu, de 10 fl., Gregorius Gheorghiu.

Inse eu toti banii incursi la mine, cu „Indicele” subscriptiunilor d’impreuna i-am datu, inca inaintea balului, stimatului amicu Gregoriu Stetiu, fiindu ellu casariu, ba in tota caletori'a mea prin Tier'a-Oasiului m'am ferit de ori si ce spese facia cu mine, pre cont'a baniloru incursi, afara de 2 fl., dandu-i la unu carausiu, care a ostenit in acestu scopu, despre ce am relatatu cassariului immanuandu-i banii incursi.

Inser'a balului a incassat banii iusu-si cassariulu, fiindu eu cuprinsu cu alte agende, si eu de acolo nici una banu n'am manipulatu, nici nimeniu n'am impartit, nici la mina n-a venit.

Am mai fostu insarcinatu cu stringerea a astfelui de oferte, de D. M a n i u, protopopu Seinului, barbatu zelosu in celle natiunali, — pentru concertul de la Bai'a-Mare si pana intr'unu banu i-am tramis, care-mi potre fi martore, si potu documenta prin recepisea postale ; — precum si in alte lucruri de acestu felin mai de multe ori incredintatut.

Astfelui standu lucrurile nici că sciu despre amintitii
63. fl. remasi, inse credu, că in privint'a acésta va dă
deslucire chiar stimatulu meu amicu, Gregoriu Stetiu, —
despre ale carui-a simtieminte nobile sum convinsu, si alu
carui pré stimatuu parinte, nu numai a conferit u spre acces-
tu scopu nobilu, dar' forte multu a si ostenitu, facundu-se
la onerat'a-i casa pregatirile la balulu tienendu, — va docum-
entá in publicu pentru lamenirea adéverului ; că asié sco-
purile salutarie de a redicá eliconulu romanu si pre venito-
riu sè fie d'in tote pàrtile cu atâta mai mare caldura si
cruce amintita.

Vasiliu Tataru,
tear the disease. Ghicule

g) Scoala nație, academie, universități. Barbatii înzestrati cu științe sunt elita unei națiuni și au sănătatea de a conduce naționala pe calea ceea ce este adeverata a binelelui și a fericirii; ei au datoria de a crea drepturile și de a se îngriji de cultură, bunăstarea și fericirea poporului.

D'in caus'a tempuriloru vitrege natiunea romana a fostu lipsita de asemenei barbati; acum inse, multiumitata ceriului, numerulu loru se immultiesce pre anu ce merge si poporulu spera in unu viitoriu mai bunu si mai bine cuventatu. D'in pusetiunea mea mai inferiora nu potu face observatiuni, de aceea am numai una singura rogare, si acest'a este, ca barbatii d'in fruntea natiunii se bine-voiesca a percurge cu seriositate studiele „economiei nationale”, ca-ci documentatul este, ca perderea unei lupte in resbelul de arme este aduncu semnita si daunosa, inse mai desastrose si mai periculose sunt consecintiile perderii unei lupte pre campulu „economiei nationale.”

Inventatulu Rodbertus dice: „Inventiaturele economiei nationale si politice ni voru dă desluciri si responsu la intrebările celea mai importante, relative la societatea omenesca. Potemu deci cu securitate afirmă, că sciția acéstă va avea una inriurătă reformatoria a supr'a toturor celoru-lalte sciintie de statu, privitorie la viet'ia poporului.“ — Marele economist germanu Roscher inca dice intre altele: „Economia națională se privia pâna acum de unu mediu-locu de inavutire, si, in genere, de unu mediu-locu de guvernare; astă-di înse cu totii suntemu convinsi, că numai prin generalisarea

inventatiureloru economie nationale, prin studiare fundamentală și aplicarea corespundietoria a acestei științe potem cu folosu pregăti terenul adeveratei noastre cultură, numai prin ea sunt cu potintia adeveratele progresse". . . „Trebue să recunoștemu, că sortea statelor și buna-starea naș-caru individu depinde mai ales de la starea economiei naționale a unui popor. Trebuie să recunoștemu, că chimările ce lea mai însemnate politice stau în proporțiune cu desvoltarea economiei naționale.“ Dr. Cotzen dîce: „De-sî pre campul vastu alu economiei naționale, care științia se poate numi cu dreptu cuvântu, „știința fericirei poporeloru,“ sunt multe dcultivat . . totu-si cu greu- se va află una alta știința, care să fi avutu una recerintia statu de puternica în straforma rea vietei poporeloru și a statelor, procum a avutu economia naționale. De la economia naționale depinde multu sîu mai pucinu resolvarea cestiunilor politice, depindu relațiunile d'entre state, depinde resolvarea cestiuniloru despre vîeti'a interioara a unui statu, depinde rezultatul

toturor luptelor politice si, in fine, depinde crearea unui adeverat statu modernu. Economia nationale nu numai ca are inriurintia a supr'a acestoru cestiuni, ci resolvarea unei crize ru-a depinde numai de la ea.... Ba suntemu de convinsie, ca pretensiunile de dreptu si libertate politica maghiarilor sunt destinsa numai atunci potu fi de bunu auguru si potu avea o durata, candu desvoltarea economiei nationale va fi ajunsu la unu gradu proportionalu."

Nu este statu, nice natiune sè nu aiba barbati devotati acestui studiu de cea mai mare importantia pentru vieta si prosperarea unui popor ; neobositi sunt barbatii din statu in studiu, combinatii si calculari de asta natura enorme sunt sacrificiile statelor in ceea ce privesce economia nationale. Ba sunt state, cari apretiuiesc mai mult invingerea pre campulu economiei nationale, decat suportarea unei parti de tiera ; si cum nu, ca-ci o tiera invinsa in economia nationale se afla in agonia de morte si un astfeliu de popor e de peritura. Dorere, poporului romanu in asta privintia e multu inapoiatut, si chiaru in Romania li seara bol'ea scăstește si ceea mai periculoasa.

Strainii lucra multu, forte multu pre acésta cale si dorere, succesulu loru e cu atâtu mai splendidu, cu cătu mai mare reulu ce se nescce din elu pentru romani, asie de e. Romaniei i s'a impusu prin contractu (inchiatu cu Turci'a) a nu luá mai multa vama pentru objectele importate decătu 5% si acésta fără exceptiune pentru ori si ce fel de marfa, precandu alte state punu o vama de 10, 20 si 30%. Scopulu este deci indeveratul, a omorì omerciului Romaniei, séu a face impossibile restabilirea unei industrie in Romani'a, éra de alta parte a asigurá trecerea marfai adus din alte tiere. Se vede dar', că studiulu seriosu alu econo-

miei nationale multu folosu ar' poté sè aduca romaniloru.
h) Asociatiunile pentru cultur' poporului. Aceste institute de mare insemenitate, care au de scopu desceptarea popornului, cultivarea si ameliorare stării lui in tota privint'a, au facutu mare servitiu națiunei si nutrimu sperant'a, că cu tempulu voru face si mai multu spre fericirea si radicarea poporalui nostru la inaltimea cîteva secole.

Incuragiarea prin premie a sodalilor, etc. aduce si va aduce rezultatele dorite, si sum de convingerea, ca aceste maretie institute nu voru uită nice de meserii speciale a romanului, de agricultura.

Desceptarea poporului prin discursuri cătu mai populare, mai practice, demustrate prin sapte si obiecte pipaite, premiarea si remunerarea cu bani a celor mai recunoscuti cultivatori, cu unu cuventu, apretiuirea dupa dreptu si cuviintia a acestei meserie, escita zelulu si irrita atentiunea poporului si l'aru face sè-si perda idea illusoria si daunosa, că plugari'a e meseri'a cea mai de desprezinitu; si apoi vedindu poporulu, că conducatorii lui pretiniesc si se int'rezeza de meseri'a sa, se intaresce in sperantia, se' incuragieza si insufleties.

Ce e dreptu, noi români avem lipsa de tote specia-litătile, inse, dorere, nu tote se potu de-oata eleptui, d. a. montanistic'a. Ar' fi deci de doritu, că la imparlirea stipendiilor sè se considere in prim'a linia cerintiele immediate, că asiè poporulu sè se ajute ér' studientele stipendiatu sè-si pota desvoltá activitatea si sè-si asti si elu fecericirea. Cà-ci nu credu, că associatiunile nostre au intentiu-nea sè cresca tineri cu sciuntie, cari pâna acum la noi nu se potu aplicá, si asiè tinerii astfelii calificati sén se perdu cu totulu sén devinu organe ale guvenului, care casu d'in urma inca este raru, de-ora-ce statulu dispune de midiloce destule spre a-si crescere individii trebuintiosi.

(Va urmá.

VARIETATI.

* (D'in Alb'a-iuferiora.) Diuariului , Reform* i'sa telegrafat d'in Aiudu că, pre langa tote ne-suintiele partidei strange si romane, in congregatiunea generala a comitatului Alb'a-iuferiora s'au alesu b. St. Keményi, cont. H. Splényi si Ionu Gaspár, d'in partid'a drépta, de membri ai commissiunei candidatorie. Comitele supremu d'in partea sa a denumitu pre romanii: Franciscu Boeriu, Samuelu Gyarmaty (?) si pre canoniculu Negrutiu (Fekete) de membri ai acelei comissiuni.

* * (M a n'a s t a n g a.) De unde, si cum se poate, că acestu membru escellinte alu corpului umanu sè fia asiè de neglijatiu si nedreptatitu de cătu cele-lalte membre, precandu noi dàmu accea-si atentiune ochiului stangu că si ochiului dreptu, fiindu că amenduoii vedu egalu ? Ochiulu stangu e capabilu a apreciá frumseti'a unui omu séu a unui tablou că si cellu dreptu. Urechi'a stanga are aceea-si simtire de auditu, atătu sunetu de veselia cătu si de tristetia, că si cea drepta, narea stanga a nasului primeșce cu aceea-si impresiune miroslu unei rose că si narca drepta, la ambletu, gambulu stangu si-indeplinesce detori'a sa că si celu dreptu, asiè incătu ambele picioare suporta de una potriva greutatea corpului. Dara intre man'a drepta si cea stanga se face una esceptiune, asiè incătu mai multa preferintia se dà celei drepte. Ore natur'a a facantu aseminea esceptiune ? Nu ! superstitionea, obiceiulu si nesciinti'a porta culp'a. Inadeveru, unii d'in medici recomenda a ne serví mai putienu cu man'a stanga, d'in cauza că localisatiunea animei este totu in aceea-si parte. Dar' de cè nu se face acést'a si cu piciorulu stangu. Tote facultatile spirituale si corporale slabescu candu de feliu séu prè putienu sunt intrebuintiate. P. E. potemu noi cei civilisati intorce urechiele nostre inainte séu inapoi spre a poté primi sunetulu d'in tote directiunile ? Selbaticii inse potu, că unii ce totu de-a-un'a traescu in fri-

ca si in nelinișce și la tote miscările credu că sunt amenintiați de inimicu. Asemenea și cei orbi, cari, fiindu lipsiti de vedere, sunt recompensiati prin o mai mare sensibilitate și agerime a audiu lui, ei sunt sortiali a aprecia și esplorată cu simțurile cu cari natur'a i-a gratuitu. Cine e nascutu numai cu man'a stanga său d'intr'o uenorocire a perduto precea drepta, se inventia a se servî cu man'a stanga intocmai că și cu cea drepta. Copiii la incepere se servescu de către parinti și inventatorii loru a dă preferentia mamei drepte, mai alesu la mancare și la beutu. Cetimur în cartea Vechiului Testamentu „Judecatorii,” că pre candu urmă resbe- lu între Israelu și semintă lui Beniaminu, în partea celor de pre urma au fostu 700 barbati, cari se luptau cu man'a stanga și seiau cu prastia loru a svirli și a nimeri la finta fără gresiela; în modulu acestu-a fia-care barbatu facea cătu alti duoi, fiind că poate să se servește cu man'a stanga că și cu cea drepta. Daca 700 au potutu fi astăzi, de ce nu și 7000 sau 700.000, său omenirea întreagă? Aci n'are locu nici unu motivu, nici unu argumentu, ci este numai unu lu- cru d'in obiceiu, superstițiune și de moda. În adevera, ori-ce convictione să întrebuiantămu este în daru. Beterii nu mai potu inventa și tinerii nu voru să invente: ce e de facutu? De-să mi voru dice, că lumea progreséza, de-să se servă numai cu jumetate d'in potere, adeca numai cu man'a dróptă, forte bine, să lasamu atunci fosforulu și se ne servimur că mai inainte cu scaparatorea, să lasămu drumulu de feru și să ne servimur cu trasur'a. În fine, daca seculu barba- tescu singuru pre sine se nedreptatiesce perdiendu-si 50% d'in poterea reproductive, face inse seculu femeiescu ore- care recompensa facandu pre man'a stanga a jocă rolulu ur- matoriu: la alu patrulea degetu alu manci stange se pune anelulu de logodna. Că degetulu alu patrulea este în rapo- rtu cu anim'a, nu e de cătu o superstițiune; inse o super- stițiune frumosă. Uru medicu d'in sacolulu tracutu, și scrian:

Digitized by srujanika@gmail.com

